

Groundwater Salinity Modeling and Prediction in Qazvin Plain Using a Data-Driven and Artificial Intelligence Approach

N. Moghaddam¹, and A. Ashrafzadeh^{*2}

Abstract

Aiming at groundwater quality modeling, in the current study a method is proposed to calculate the spatial structure of data within the modeling process. This method incorporates the distance between observation points and the estimation point as one of the model inputs. GBR, GPR, KNN, MLP, SVM, and RF models were utilized. The models were trained and tested using groundwater quality data obtained from 3058 wells for 4 neighboring observation wells, 2724 wells for 5 neighboring observation wells, 2080 wells for 6 neighboring observation wells, 1364 wells for 7 neighboring observation wells, and 631 wells for 8 neighboring observation wells, in a region covering the entire Qazvin province in northwestern Iran. Two separate datasets were used comprising information from the first and second six months of the year. The Mean Absolute Error (MAE), R-squared (R^2), Pearson correlation coefficient, and Root Mean Square Error (RMSE) for models with four, five, six, seven, and eight neighboring wells indicated the satisfactory performance of the Random Forest (RF) model. This model performed exceptionally well in both training and testing phases, exhibiting the lowest error and highest correlation. Although the complexity and execution time of this model may be higher, its high accuracy compensates for these drawbacks. Numerical results from the modeling showed that the Random Forest (RF) model outperformed other models in most of the examined scenarios. For instance in the scenario using four adjacent wells, the model achieved an $R^2 = 0.915$, a correlation coefficient of 0.957, an $MAE \approx 156$, and an $RMSE \approx 326$ during the testing phase. Furthermore, in the scenario with five adjacent wells the RF model recorded an $R^2 = 0.935$ and an $RMSE \approx 316$, demonstrating its stability and high precision. The Gaussian Process Regression (GPR) model, as the second most accurate model, achieved R^2 values ranging from approximately 0.904 to 0.934 and RMSE values from approximately 350 to 318 across the two six-month periods, showing relatively stable performance. In contrast, the KNN and GBR models, despite providing acceptable results, had higher errors compared to RF and GPR. For example, the RMSE value for the KNN and GBR models in the four-adjacent-well scenario was calculated respectively at around 407 and 461, indicating the relative weakness of these models in reconstructing the spatial structure of electrical conductivity. Overall, the average values of MAE, RMSE, R-squared, and Pearson correlation coefficient demonstrated that the RF model offered the lowest error and highest correlation in both training and testing stages. In the best-case scenario, this model achieved an R^2 higher than 0.95 in the training phase and an RMSE less than 270, indicating its high capability in modeling the spatiotemporal patterns of electrical conductivity in the aquifer in the study region. Although the computational complexity of this model is relatively higher, the substantial accuracy and stability of the results fully compensate for this downside.

Keywords: Modeling, Groundwater, Observation Well, Artificial Intelligence

Received: July 7, 2025

Accepted: December 22, 2025

مدل‌سازی و پیش‌بینی شوروی آب زیرزمینی دشت قزوین با رویکرد داده‌محور و هوش مصنوعی

نیما مقدم^۱ و افشین اشرف‌زاده^{*۲}

چکیده

در مطالعه حاضر که با هدف مدل‌سازی کیفیت آب‌های زیرزمینی انجام شد، روشی برای محاسبه ساختار فضایی داده‌ها در فرآیند مدل‌سازی پیشنهاد شده است. این روش فاصله بین نقاط مشاهده و نقطه تخمین را به‌عنوان یکی از ورودی‌های مدل در برمی‌گیرد. مدل‌های GBR، GPR، KNN، MLP، SVM، RF و SVM مورد استفاده قرار گرفتند و مدل‌ها با استفاده از داده‌های کیفیت آب زیرزمینی به‌دست‌آمده به ترتیب از ۳۰۵۸ چاه برای ۴ چاه مشاهده‌ای نزدیک به هدف، ۲۷۲۴ چاه برای ۵ چاه مشاهده‌ای نزدیک به هدف، ۲۰۸۰ چاه برای ۶ چاه مشاهده‌ای نزدیک به هدف، ۱۳۶۴ چاه برای ۷ چاه مشاهده‌ای نزدیک به هدف و در نهایت از ۶۳۱ چاه برای ۸ چاه مشاهده‌ای نزدیک به هدف در منطقه‌ای در کل استان قزوین در شمال غرب ایران آموزش و آزمایش شدند. دو مجموعه داده مجزا شامل اطلاعات ۶ ماهه اول سال و ۶ ماهه دوم سال استفاده شد. میانگین خطا (R^2 ، MAE) و ضریب اصلاح پیرسون و RMSE برای مدل‌هایی با چهار، پنج، شش، هفت و هشت چاه همسایه نشان‌دهنده عملکرد رضایت‌بخش مدل جنگل تصادفی (RF) بود. این مدل در هر دو مرحله آموزش و آزمون عملکرد بسیار خوبی داشته و کمترین خطا و بالاترین همبستگی را نشان می‌دهد. اگرچه پیچیدگی و زمان اجرای این مدل ممکن است بیشتر باشد، اما دقت بالای آن این معایب را جبران می‌کند. نتایج عددی حاصل از مدل‌سازی نشان داد که مدل جنگل تصادفی در اغلب سناریوهای مورد بررسی عملکرد برتری نسبت به سایر مدل‌ها داشته است. برای مثال، در حالت استفاده از چهار چاه مجاور، این مدل در مرحله آزمون به مقدار $R^2 = 0.935$ ، ضریب همبستگی ۰/۹۵۷، مقدار $MAE \approx 156$ و $RMSE \approx 316$ دست یافت. همچنین، در حالت پنج چاه مجاور نیز مدل RF مقدار $R^2 = 0.934$ و $RMSE \approx 316$ را ثبت کرد که بیانگر پایداری و دقت بالای آن است. مدل فرآیند گاوسی (GPR) نیز به‌عنوان دومین مدل دقیق، در دو دوره زمانی شش‌ماهه به مقادیر $R^2 \approx 0.904$ تا 0.934 و $RMSE \approx 350$ تا 318 دست یافت و عملکردی نسبتاً پایدار از خود نشان داد. در مقابل، مدل‌های KNN و GBR علیرغم ارائه نتایج قابل‌قبول، خطاهای بالاتری نسبت به RF و GPR داشتند. به‌طور نمونه، مقدار RMSE مدل KNN در سناریوی چهار چاه مجاور حدود ۴۰۷ و برای مدل GBR حدود ۴۶۱ محاسبه شد که نشان‌دهنده ضعف نسبی این مدل‌ها در بازسازی ساختار فضایی هدایت الکتریکی است. به‌طور کلی، میانگین مقادیر MAE، RMSE، R^2 و ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که مدل RF در هر دو مرحله آموزش و آزمون کمترین خطا و بالاترین میزان همبستگی را ارائه کرده است. این مدل در بهترین حالت به R^2 بالاتر از ۰/۹۵ در مرحله آموزش و RMSE کمتر از ۲۷۰ دست یافت که نشان‌دهنده توانایی بالای آن در مدل‌سازی الگوهای مکانی-فضایی هدایت الکتریکی در آبخوان منطقه است. اگرچه پیچیدگی محاسباتی این مدل نسبتاً بالاتر است، اما دقت زیاد و پایداری نتایج، این محدودیت را به‌طور کامل جبران می‌کند.

کلمات کلیدی: مدل‌سازی، آب‌های زیرزمینی، چاه مشاهده‌ای، هوش مصنوعی.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۴/۱۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۱۰/۱

1- Master's student in Water Resources Engineering, Faculty of Agriculture and Natural Resources, University of Tehran, Karaj, Iran.
2- Associate Professor, Department of Irrigation and Reclamation Engineering, Faculty of Agriculture and Natural Resources, University of Tehran, Karaj, Iran. Email: A.Ashrafzadeh@ut.ac.ir

*- Corresponding Author

Doi: [10.22034/iwrr.2025.533006.2912](https://doi.org/10.22034/iwrr.2025.533006.2912)

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی منابع آب، گروه مهندسی آبیاری و آبادانی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران، کرج، ایران.

۲- دانشیار گروه مهندسی آبیاری و آبادانی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران، کرج، ایران.

*- نویسنده مسئول

بحث و مناظره (Discussion) در مورد این مقاله تا پایان بهار ۱۴۰۵ امکان‌پذیر است.

۱- مقدمه

نیازسنجی ثابت کرده است که یکی از نیازهای حیاتی انسان دسترسی به آب آشامیدنی است. به همین دلیل بشر اقدامات گسترده‌ای را انجام داده است تا این نیاز را تأمین کند، از جمله حفر چاه، سدسازی، قنات و سامانه‌های آبیاری. اما در حال حاضر، مخالفت‌های زیادی وجود دارد که باید به آن‌ها توجه کرد. اخیراً با شاهد بودن تغییرات آب و هوایی و گرمایش جهانی، هشدارهای زیادی به ما داده شده است. افزایش جمعیت نیز باعث افزایش نگرانی‌ها شده است. در عصر حاضر با پیشرفت علم و فناوری، به دنبال راه‌حل‌های نوین برای مدیریت منابع آبی و بهبود کیفیت آب هستیم. مدل‌سازی پارامترهای کیفیت آب یکی از چالش‌های اساسی است که توسط چندین مطالعه و پژوهش بررسی شده است. از این روش‌های علمی جدید می‌توان برای حفظ و بهبود منابع آبی استفاده کرد، اما باید با دقت و آگاهی انجام شود تا به نتایج مطلوب دست‌یابیم و آینده بهتری برای نسل‌های آینده فراهم کنیم (Parmar and Bhardwaj, 2014; Zhou, 2020).

منابع آب زیرزمینی یکی از مهم‌ترین و کاربردی‌ترین منابع آب هستند که در توسعه پایدار فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی یک منطقه، به‌ویژه در مناطق خشک و نیمه‌خشک، نقش بسیار مهمی دارند. از این‌رو، شناخت صحیح و بهره‌برداری اصولی از منابع آب زیرزمینی امری بسیار حیاتی است. عدم شناخت صحیح می‌تواند به کاهش دبی چاه‌ها و قنات، تغییر الگوی جریان آب زیرزمینی و پیشروی جبهه‌های آب‌شور و تداخل آب‌شور منجر شود (Mahmoudpour et al., 2020). برای آگاهی از وضعیت منابع آب زیرزمینی و مدیریت بهینه آن‌ها، باید بررسی دقیقی از نوسانات و شبیه‌سازی پارامترهای کمی و کیفی آب زیرزمینی انجام گیرد (Naderianfar et al., 2011). مدیریت منابع آب زیرزمینی ابتدا نیازمند شناخت عملکرد سطح آب زیرزمینی در شرایط طبیعی و سپس پیش‌بینی تغییرات آن است. بهترین روش برای شناخت رفتارهای یک سیستم آب زیرزمینی انجام یک سری تحقیقات بلندمدت برای هر منطقه خاص است، اما با توجه به محدودیت بودجه‌های تحقیقاتی، عملی‌سازی این روش‌ها ممکن نیست. از این‌رو، از ابزارهایی مانند شبیه‌سازی و مدل‌سازی برای به دست آوردن نتایج قابل قبولی استفاده می‌شود (Askari and Egdernezhad, 2022).

از جمله فن‌های پیشرفته کامپیوتری برای شبیه‌سازی و درک روابط بین پارامترهای کمی و کیفی آب زیرزمینی، استفاده از مدل شبکه‌های عصبی مصنوعی است. این شبکه‌ها از رفتارهای مغز انسان الهام می‌گیرند و برای پردازش اطلاعات، آموزش و یادگیری به کار می‌روند. همچنین، تلفیق فناوری شبکه‌های عصبی مصنوعی با الگوریتم‌های بهینه‌سازی، نتایج قابل قبولی را در مدل‌سازی سامانه‌های پیچیده غیرخطی در مسائل هیدرولوژی و مدیریت منابع آب نشان داده است.

این روش‌ها توسط محققان در حوزه‌های مختلف گزارش شده و بهبودهای چشمگیری در این زمینه ایجاد کرده‌اند (Luk et al., 2001). Agheli et al. (2024) به مدل‌سازی وابستگی مکانی داده‌های باکیفیت با استفاده از ورودی‌های مبتنی بر فاصله و یک مدل مبتنی بر داده پرداختند. آن‌ها در این مطالعه که با هدف مدل‌سازی کیفیت آب‌های زیرزمینی انجام شد، روشی برای محاسبه ساختار فضایی داده‌ها در فرآیند مدل‌سازی پیشنهاد کردند، این روش فاصله بین نقاط مشاهده و نقطه تخمین را به‌عنوان یکی از ورودی‌های مدل در برمی‌گیرد. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که هرچه ترکیب تعداد چاه‌های مطالعاتی و فاصله آن‌ها افزایش یابد امکان برآورد دقیق‌تر پارامتر موردبررسی آن‌ها که رسانایی الکتریکی بوده بیشتر شده است. Emami et al. (2018) از الگوریتم‌های انتخابات ژنتیک و مدل شبکه عصبی مصنوعی به‌منظور مدل‌سازی تر از آب زیرزمینی دشت میاندوآب استفاده کردند. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، الگوریتم انتخابات، نسبت به دو روش شبکه عصبی مصنوعی و الگوریتم ژنتیک، نتایج بهتری در پیش‌بینی تراز سطح آب زیرزمینی ارائه نموده است. Rajaei and Pouraslan (2015) به پیش‌بینی زمانی و مکانی تراز آب زیرزمینی دشت داورزن با استفاده از روش‌های پرسپترون چندلایه شبکه عصبی و کریجینگ پرداختند داده‌های ورودی شامل سری زمانی آب زیرزمینی به مدت ۸ سال بود. نتایج مطالعه آنان نشان داد که مدل شبکه عصبی مصنوعی، نتایج قابل قبولی برای پیش‌بینی مکانی و زمانی تراز آب زیرزمینی ارائه داد. Mohammadi et al. (2017) کارایی الگوریتم هیبریدی ازدحام ذرات در شبیه‌سازی تراز سطح ایستابی آبخوان دشت اردبیل را بررسی کردند. نتایج این پژوهش حاکی از عملکرد مناسب این الگوریتم با مجذور میانگین مربعات خطا ۰/۴۱۷ بود. پایش آب‌های زیرزمینی نه‌تنها شالوده مدیریت آب‌های زیرزمینی را تشکیل می‌دهد، بلکه امکان ارزیابی نرخ تغذیه، تعادل آب و تحقیقات مربوطه را نیز فراهم می‌کند، همچنین، به‌عنوان ابزاری ارزشمند برای ایجاد سیاست‌ها در خصوص منابع آب زیرزمینی عمل می‌کند (Van Tuan et al., 2023; Mahmoudpour et al., 2023). علی‌رغم پیشرفت‌های قابل توجه در یادگیری ماشین برای مبحث آب زیرزمینی و مدل‌سازی کیفیت، روش‌های داده محور قبلی به دلیل توزیع نامنظم چاه‌های نظارتی، همبستگی فضایی ذاتی در داده‌ها را نادیده گرفته‌اند و یا از مدل‌هایی با تعداد کمتر و دقت پایین‌تر استفاده کرده‌اند که چالش‌هایی را برای مدل‌های یادگیری ماشین سنتی در مدیریت و حکمرانی آب بدون ساختار و داده‌های متناقض ایجاد می‌کنند.

۲- مواد و روش‌ها

۲-۱- منطقه مطالعاتی

این مطالعه بر روی سفره‌های زیرزمینی استان قزوین تمرکز دارد. استان قزوین یکی از استان‌های شمال غربی ایران است که مرکز آن شهر قزوین است. این استان از شمال به استان گیلان، از غرب به استان زنجان، از جنوب به استان همدان و قم و از شرق به استان البرز محدود می‌شود. استان قزوین دارای اقلیم معتدل کوهستانی با تابستان‌های معتدل و زمستان‌های سرد است. ارتفاعات البرز و جلگه قزوین از جمله ویژگی‌های این استان در زمینه جغرافیا هستند (شکل ۱).

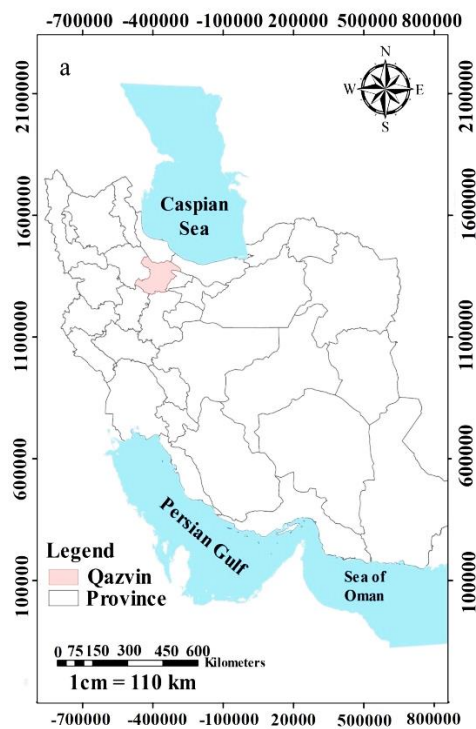

Fig. 1- Location of Qazvin province in Northwestern Iran

شکل ۱- نقشه ایران و موقعیت استان قزوین در آن

این استان به دلیل موقعیت جغرافیایی خود دارای تنوع آب و هوایی و دمایی خاصی است که آن را برای کشاورزی و فعالیت‌های دامی مناسب می‌سازد. قزوین دارای آب‌وهوای متنوعی است که از مناطق کوهستانی و سردسیر در شمال و شمال غربی تا مناطق نیمه‌خشک و معتدل در جنوب و مرکز استان متغیر است. میانگین دمای سالانه در قزوین حدود ۱۳ درجه سانتی‌گراد است. در استان قزوین فصل تابستان معمولاً گرم و خشک با دمای میانگین حدود ۲۵ درجه سانتی‌گراد و زمستان‌ها سرد با دمای میانگین حدود ۲ درجه سانتی‌گراد است (Haghshenas Gatabi et al., 2015; Banihashemi et al., 2021; Barzoo et al., 2022).

میانگین بارش سالانه استان قزوین تا سال ۲۰۲۳ حدود ۲۹۰ میلی‌متر بوده است. این میزان در نقاط مختلف استان متغیر است و از حدود ۲۱۰ میلی‌متر در بخش‌های شرقی تا بیش از ۵۵۰ میلی‌متر در ارتفاعات شمال شرقی متغیر است. در سال‌های اخیر، میزان بارندگی در این استان نسبت به میانگین بلندمدت کاهش یافته و در برخی سال‌ها این میزان حدود ۳۸/۵ درصد کمتر از میانگین بوده است (Hedayati et al., 2007).

استان قزوین دارای دشت‌های حاصلخیز بسیاری است که عمدتاً در مناطق مرکزی و جنوبی استان واقع شده‌اند که در (شکل ۲) به صورت نوار سبزرنگ مشخص شد. دشت قزوین یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین دشت‌های کشاورزی ایران است. خاک‌های این دشت‌ها عمدتاً لومی و لومی-رسی هستند که برای کشاورزی بسیار مناسب‌اند. محصولات عمده کشاورزی استان شامل گندم، جو، سیب‌زمینی، چغندر، انگور و انواع میوه‌ها و سبزی‌ها است. قزوین دارای منابع آب زیرزمینی مهمی است که از سفره‌های آب زیرزمینی تغذیه می‌شود. با این حال، به دلیل مصرف زیاد آب در بخش کشاورزی و صنعتی، سطح آب زیرزمینی در برخی مناطق استان به‌طور قابل توجهی کاهش یافته است (Faraji et al., 2017). دشت قزوین، مهم‌ترین دشت کشاورزی استان که به دلیل خاک‌های غنی و منابع آب مناسب، مرکز اصلی تولید محصولات کشاورزی در استان است. دشت بویین‌زهرا، یکی دیگر از دشت‌های حاصلخیز استان که به تولید محصولات زراعی و باغی اختصاص دارد. در این تحقیق ۱۰ تا از نزدیک‌ترین چاه‌ها به هر چاه مشاهده‌ای در ماه فوریه از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۸ در نظر گرفته شد. استان قزوین دارای انواع مختلف سفره‌های آب زیرزمینی است که به دلیل ویژگی‌های زمین‌شناسی و اقلیمی متنوع این منطقه به وجود آمده‌اند. این سفره‌ها شامل:

- ۱- سفره‌های آزاد، این نوع سفره‌ها در مناطق مختلف استان قزوین به‌ویژه در دشت قزوین و دشت بویین‌زهرا وجود دارند. سفره‌های آزاد به دلیل نفوذپذیری بالا و سطح آب زیرزمینی که مستقیماً با جو ارتباط دارد، به راحتی از بارش‌ها تغذیه می‌شوند؛
- ۲- سفره‌های محصور، این سفره‌ها در بخش‌های عمیق‌تر زمین قرار دارند و توسط لایه‌های غیرقابل نفوذ مانند رس و شیل محصور شده‌اند. این نوع سفره‌ها نیز در مناطق مختلف قزوین یافت می‌شوند و معمولاً آب با فشار بالاتری در آن‌ها ذخیره می‌شود؛
- ۳- سفره‌های نیمه‌محصور، این نوع سفره‌ها ترکیبی از ویژگی‌های سفره‌های آزاد و محصور را دارند. لایه‌های نیمه‌نفوذپذیر می‌توانند باعث جریان آب به صورت جانبی و عمودی شوند. این سفره‌ها نیز در برخی مناطق استان وجود دارند و به دلیل ویژگی‌های خاص خود، مدیریت منابع آب زیرزمینی اهمیت دارند؛

مختلفی نظیر عمق چاه، نوع سفره آب زیرزمینی، شرایط جغرافیایی و اقلیمی منطقه دارد. به طور متوسط، میزان آبدهی چاهها در دشت قزوین حدود ۲۰ لیتر در ثانیه بوده است، اما این میزان در سالهای اخیر به دلیل کاهش سطح آب زیرزمینی و خشکسالیهای پی در پی کاهش یافته است. برخی چاهها با آبدهی کمتر از ۱۰ لیتر در ثانیه و برخی با آبدهی بیشتر از ۳۰ لیتر در ثانیه نیز وجود دارند. شکل ۳ نشان دهنده تغییرات در هد هیدرولیک آب زیرزمینی در منطقه مورد مطالعه را نشان می دهد، این شکل یک نمای کلی از جهت جریان آب زیرزمینی را ارائه می دهد که در آن بخشی از آب زیرزمینی از شمال شرق به سمت مرکز و بخش عمده دیگر در از جنوب به سمت غرب و شمال غرب امتداد دارد (Masoudi et al., 2024).

۴- سفره های کارستی، این سفره ها در مناطق سنگ آهکی و گچی که تحت تأثیر فرآیندهای انحلال قرار گرفته اند، وجود دارند. قزوین به دلیل داشتن مناطق کارستی، دارای سفره های آب زیرزمینی کارستی است که به دلیل حفره ها و کانال های طبیعی ایجاد شده در سنگ ها، می تواند ذخیره آب قابل توجهی داشته باشد. کیفیت آب زیرزمینی در این سفره ها به طور کلی برای کاربردهای مختلف مناسب است، اگرچه بسته به موقعیت و عمق سفره می تواند متفاوت باشد (Moghaddam, 2024).

استان قزوین دارای چندین هزار چاه آب است که به منظور مصارف کشاورزی، صنعتی و شرب حفر شده اند. بر اساس گزارش های رسمی، تعداد چاه های مجاز و غیرمجاز استان قزوین بیش از ۶,۰۰۰ حلقه چاه است که برخی از این چاه ها غیرمجاز و بدون پروانه هستند و باعث افت سطح آب زیرزمینی شده اند. میزان آبدهی چاهها بستگی به عوامل

Table 1- Summary of groundwater quality parameters in Qazvin plain

جدول ۱- پارامترهای کیفی آب زیرزمینی دشت قزوین

	K+	Na+	Mg+2	Ca+2	So4-2	Cl-1	Hco3-1	CO3-2	pH	TDS	EC
	meq/l	meq/l	meq/l	meq/l	meq/l	meq/l	meq/l	meq/l		Mg/l	ds/m
Maximum	1	63.2	23.9	41.46	31.67	59.94	20.16	1.6	10.3	9.84	1.6
Minimum	0.01	0.03	0.12	0.33	0.02	0.08	0.29	0.1	5.6	0.11	0.1
Average	0.07	7.33	3.42	4.28	4.81	6.19	4.06	0.56	7.77	1.52	0.56
Standard deviation	0.07	3.33	1.47	1.75	2.94	2.83	1.22	0.28	0.43	0.56	0.35

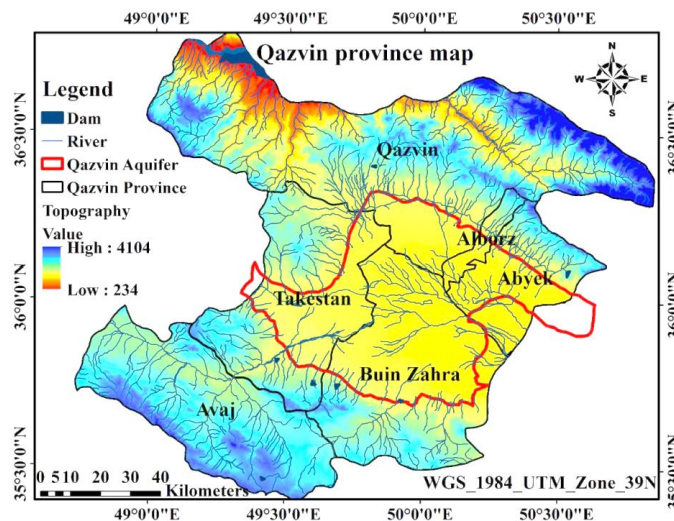

Fig. 2- Topography of Qazvin province (Janbaz Fotamy et al., 2023)

شکل ۲- توپوگرافی استان قزوین (Janbaz Fotamy et al., 2023)

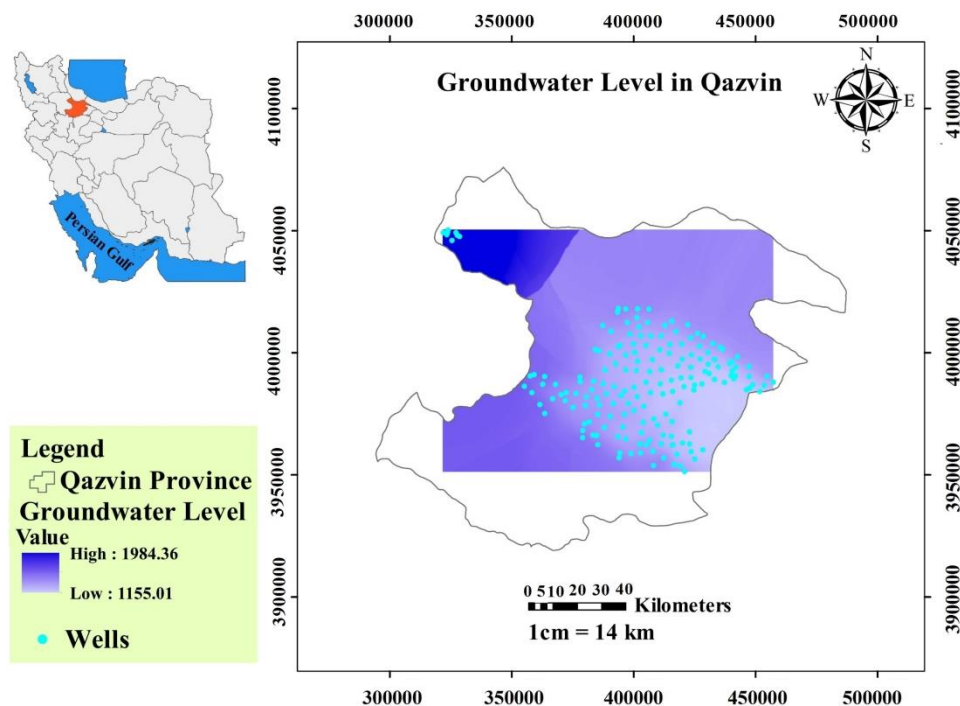

Fig. 3- Groundwater hydraulic head across the aquifer in Qazvin province, Iran
 شکل ۳- تراز هیدرولیکی آب زیرزمینی در سراسر سفره آب زیرزمینی در استان قزوین، ایران

الکتريکی، pH و غلظت کاتیون‌ها و آنیون‌های مختلف آنالیز می‌شوند. جدول ۱ آمار خلاصه‌ای را برای آنیون‌های اصلی، کاتیون‌های اصلی، مواد جامد محلول کل و هدایت الکتریکی مشاهده شده در منطقه مورد مطالعه از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۸ ارائه می‌دهد.

انتخاب استان قزوین به‌عنوان منطقه مطالعه به دلیل محدودیت منابع آب سطحی مانند رودخانه‌ها و چشمه‌ها و وابستگی شدید بخش کشاورزی به منابع آب زیرزمینی صورت گرفت. وسعت اراضی کشاورزی این استان نیازمند حجم بالای آب است و آب زیرزمینی به‌عنوان منبعی پایدار و قابل اتکا نقش حیاتی در تأمین این نیاز دارد. در بسیاری از مناطق، پایداری آب زیرزمینی نسبت به منابع سطحی آن را به گزینه‌ای مناسب‌تر برای آبیاری تبدیل کرده است. بهره‌برداری اصولی از این منبع می‌تواند ضمن حفظ رونق کشاورزی، خطر کمبود آب در دوره‌های خشکسالی را کاهش دهد.

هدایت الکتریکی (EC) به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی کیفیت آب زیرزمینی در کشاورزی مطرح است. مقدار EC بیانگر میزان مواد محلول در آب بوده و افزایش آن نشان‌دهنده تجمع نمک‌ها و مواد معدنی است که می‌تواند کیفیت آب را کاهش دهد. در حالی که مقادیر مناسب EC بیانگر وجود مواد مغذی مورد نیاز گیاهان است، افزایش بیش از حد آن منجر به شوری آب و خاک، کاهش بازدهی محصولات و اختلال در جذب مواد مغذی توسط گیاهان خواهد شد؛ بنابراین پایش

منابع آب زیرزمینی استان قزوین به دلیل برداشت بی‌رویه و کاهش بارندگی در سال‌های اخیر با مشکلات جدی مواجه شده‌اند. افت سطح آب زیرزمینی و کاهش کیفیت آب از جمله چالش‌های اصلی در این زمینه هستند. برنامه‌های مدیریت منابع آب شامل کنترل برداشت‌ها، توسعه سامانه‌های آبیاری مدرن، جمع‌آوری چاه‌های غیرمجاز و افزایش بهره‌وری آب در بخش کشاورزی از اقدامات مهمی است که در دستور کار قرار دارد. استان قزوین به علل چالش‌های مدیریت آب‌های زیرزمینی از جمله کاهش سطح آب زیرزمینی، آلودگی منابع آب به دلیل کشاورزی بی‌رویه و شور شدن آب‌های زیرزمینی که در آن وجود دارد به‌عنوان منطقه مطالعاتی انتخاب شد. از طرفی استان قزوین دارای منابع آبی زیرزمینی متنوع و بسیار مهمی هست که می‌تواند به انجام تحقیقات در زمینه آب‌های زیرزمینی کمک کند. وجود چاه‌ها، چشمه‌ها و آب‌های زیرزمینی با ویژگی‌های مختلف این امکان را ایجاد می‌کند که تحقیقات دقیق‌تر و جامع‌تری انجام شود.

۲-۲- داده‌ها

پایش آب‌های زیرزمینی استان قزوین شامل ۱۷۹ حلقه چاه مشاهده‌ای است (شکل ۲). شرکت مدیریت منابع آب ایران دو بار در سال نمونه‌های آب را از این چاه‌ها جمع‌آوری می‌کند. نمونه‌های جمع‌آوری شده برای اندازه‌گیری پارامترهای کیفی مختلف مانند هدایت

و کنترل EC برای مدیریت پایدار منابع آب زیرزمینی و تضمین پایداری کشاورزی در استان قزوین ضروری است.

پایگاه داده و دوره ۲۰۱۸-۱۹۹۹ را پوشش می‌دهد. این شامل مقادیر مشاهده‌شده پارامترهای کیفیت آب زیرزمینی برای دو نیمسال اول و دوم سال است. از آنجایی که حجم آب استخراج شده از سفره‌های زیرزمینی استان قزوین به دلیل نیاز آبی کشاورزی بیشتر در تابستان بین زمستان و تابستان متفاوت است، در داده‌های مشاهده شده تقسیم‌بندی صورت گرفت. این منجر به دو مجموعه داده مجزا شد. مجموعه داده‌ها تحت یک کاوش کامل داده‌ها قرار گرفتند تا یکپارچگی و مناسب بودن آن‌ها برای تجزیه و تحلیل تضمین شود. این شامل بررسی داده‌ها برای ناهنجاری‌ها یا روندها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و زبان برنامه‌نویسی پایتون بود. این مرحله برای شناسایی و رسیدگی به هر نقطه داده شدید یا نامنظم که می‌توانست در مراحل جمع‌آوری یا ورود داده‌ها رخ داده باشد، ضروری بود. از روش زیر برای تهیه مجموعه داده‌های لازم برای آموزش و آزمایش مدل‌ها استفاده شد. در ابتدا، فاصله اقلیدسی بین هر چاه رصدی و همه چاه‌های دیگر در شبکه نظارت با استفاده از مختصات UTMx و UTMy در دسترس چاه‌های مشاهده تعیین شد. پس از آن، یک ماتریس 317×317 برای نشان دادن این تفاوت‌ها ایجاد شد.

برای هر چاه رصدی در شبکه مانیتورینگ، ۱۰ حلقه چاه نزدیک‌تر شناسایی شد. داده‌های نیمسال‌های اول و دوم طی دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۸ استخراج و برای تشکیل نخستین الگو (یک ردیف داده در مجموعه) تحلیل شد. در این الگو، مقدار هدایت الکتریکی ثبت شده در چاه اصلی به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد، در حالی که مقادیر هدایت الکتریکی ۱۰ چاه مجاور و فاصله آن‌ها از چاه اصلی به‌عنوان متغیرهای مستقل تعریف شدند. این روند برای تمامی چاه‌های رصدی در سال نخست دوره آماری تکرار شد و در نتیجه، 317 الگو برای مجموعه داده نیمسال اول ایجاد شد. سپس این فرآیند برای کل دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۸ بازاجرای شد تا مجموعه‌ای جامع شامل الگوهای 317×10 برای نیمسال اول فراهم شود. مجموعه داده مشابهی نیز برای نیمسال دوم به همین روش تولید شد.

با توجه به اینکه هدف اصلی مطالعه، مدل‌سازی ساختار فضایی هدایت الکتریکی آب‌های زیرزمینی در منطقه مورد بررسی بود، هر الگو در مجموعه داده (مانند مجموعه نیمسال اول) بازتاب‌دهنده بخشی از این ساختار فضایی است. فرض بر این است که شبکه‌های عصبی مصنوعی با دریافت نمونه‌های متعدد قادر به شبیه‌سازی مؤثر این ساختار خواهند بود. همچنین، با توجه به احتمال تفاوت ساختار فضایی بین نیمسال اول و دوم، دو مجموعه داده مستقل تهیه و برای هر یک مدلی جداگانه توسعه داده شد.

GPR¹ یک روش قدرتمند برای پیش‌بینی و رگرسیون است که بر اساس فرآیندهای گاوسی عمل می‌کند. این الگوریتم از توزیع‌های احتمالی برای پیش‌بینی استفاده می‌کند و توانایی مدل‌سازی عدم قطعیت را دارد. یکی از مزایای اصلی GPR این است که می‌تواند تابع‌های پیچیده و غیرخطی را با دقت بالا مدل‌سازی کند (Williams and Rasmussen, 2006; Bai and Tahmasebi, 2023).

GBR² یک روش تقویتی^۳ است که از مدل‌های پایه‌ای ضعیف مانند درخت‌های تصمیم استفاده می‌کند و به تدریج مدل‌های جدیدی را به مجموعه اضافه می‌کند تا خطاهای مدل‌های قبلی را اصلاح کند. این الگوریتم معمولاً برای مسائل رگرسیون و طبقه‌بندی استفاده می‌شود و به دلیل دقت بالای آن در بسیاری از کاربردهای عملی محبوب است (Friedman, 2001; Schulz et al., 2018).

KNN⁴ یک الگوریتم ساده و مؤثر برای طبقه‌بندی و رگرسیون است. در این روش، یک نقطه داده جدید با استفاده از نزدیک‌ترین همسایه‌های آن در فضای ویژگی طبقه‌بندی یا پیش‌بینی می‌شود. تعداد همسایه‌ها (k) معمولاً به صورت یک پارامتر انتخاب می‌شود و تأثیر زیادی بر دقت مدل دارد (Natekin and Knoll, 2013; Wu and Wu, 2020).

RF⁵ یک روش مجموعه‌ای^۶ است که از مجموعه‌ای از درخت‌های تصمیم برای انجام طبقه‌بندی یا رگرسیون استفاده می‌کند. هر درخت در جنگل به طور مستقل آموزش داده می‌شود و نتایج آن‌ها با هم ترکیب می‌شود تا پیش‌بینی نهایی حاصل شود. این روش معمولاً دقت بالایی دارد و به طور گسترده در کاربردهای مختلف استفاده می‌شود (Zhu and Zeng, 2020; Chen et al., 2022; Moghaddam et al., 2025).

MLP⁷ یک نوع شبکه عصبی مصنوعی است که از لایه‌های چندگانه پرسپترون‌ها^۸ برای یادگیری و پیش‌بینی استفاده می‌کند. این شبکه‌ها قادر به یادگیری توابع پیچیده و غیرخطی هستند و به طور گسترده‌ای در مسائل مختلفی مانند طبقه‌بندی، رگرسیون و تشخیص الگو استفاده می‌شوند (Tikhmarine et al., 2020; Fattahi et al., 2021).

به طور کلی مدل‌های شبکه‌های عصبی چندلایه در زمینه هیدرولوژی برای وظایف مختلفی مانند مدل‌سازی رواناب باران، پیش‌بینی خشک‌سالی، مدل‌سازی سطح زیرزمینی و دریاچه‌ها، پیش‌بینی رسوبات و تحلیل کیفیت آب به کار گرفته شده‌اند (Lee, 2022; Karbasi, 2023; Fan et al., 2023).

یکی از مزایای مدل‌های MLP، قابلیت یادگیری از حجم بزرگی از داده‌ها و تمم‌پذیری خوب به نمونه‌های ناشناخته است. آن‌ها می‌توانند با متغیرهای ورودی مختلفی از جمله داده‌های هواشناسی، ویژگی‌های خاک و رکوردهای هیدرولوژی تاریخی کنار بیایند. این مدل‌ها می‌توانند الگوها و ارتباطات در داده‌ها را یاد بگیرند، آن‌ها را

قادر می‌سازند که پیش‌بینی‌های دقیقی انجام داده و برای تحلیل هیدرولوژیک ارزشمند باشند. قبلاً ذکر شد که آب زیرزمینی آبی است که از زمین استخراج می‌شود و یکی از منابع مهم تأمین آب در شرایط خشک‌سالی هست، لذا تمام این راه‌کارهای با کمک هوش مصنوعی تأمین‌کننده سهولت بیشتر استخراج آب زیرزمینی خواهد بود (Van Thieu et al., 2023; Moghaddam, 2024; Moghaddam and Salar, 2024).

در مقالات (Che Nordin et al. (2021) و Hanoon et al. (2021) به‌طور جامع روش‌های هوش مصنوعی در مدل‌سازی کیفیت آب زیرزمینی را مرور نمودند. آن‌ها به مرور مقالات بسیاری که بین سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ منتشر شده‌اند متمرکز شدند و بر ویژگی‌ها و توانایی‌های این روش‌های هوش مصنوعی تأکید داشتند. یافته‌ها نشان می‌دهد که با وجود ضعف‌های خاص، روش‌های خوب ساخته شده از هوش مصنوعی قادر به پیش‌بینی مؤثر کیفیت آب زیرزمینی در انواع سفره‌های زیرزمینی هستند. در مطالعه ما، مدل MLP بر اساس کارایی اثبات شده‌اش در مدل‌سازی فرآیندهای پیچیده هیدرولوژی انتخاب شد. مدل‌های MLP برای ضبط روابط غیرخطی بین متغیرهای ورودی و پارامترهای هیدرولوژی مناسب هستند و ارزشمند برای مدل‌سازی کیفیت آب زیرزمینی است (Ansari and Akhoondzadeh, 2020; Hanoon et al., 2021; Che Nordin et al., 2021).

۳- نتایج و بحث مدل‌های اجرا شده

در این بخش، نتایج آزمایش و اعتبارسنجی مدل‌های هوش مصنوعی به کارگرفته شده مورد بررسی قرار می‌گیرد. یکی از اهداف این تحقیق، ارزیابی تأثیر چاه‌های مجاور بر مقدار هدایت الکتریکی چاه هدف بوده است. بدین منظور، مقادیر هدایت الکتریکی (EC) در ۱۰ چاه مجاور اندازه‌گیری شد و فاصله هر یک از آن‌ها تا چاه هدف به‌عنوان ورودی مدل مورد استفاده قرار گرفت. مدل‌ها با استفاده از ۷۵ درصد داده‌های موجود آموزش داده شدند و ۲۵ درصد باقی‌مانده برای مرحله آزمایش به کار گرفته شد. از این بخش به بعد، نمودارهای ارائه شده، پراکندگی نتایج تخمین مدل‌ها و میزان دقت آن‌ها را نمایش می‌دهند. نتایج به‌طور جداگانه برای مدل‌هایی گزارش می‌شود که در آن‌ها ۴، ۵، ۶، ۷ و ۸ چاه مجاور در نظر گرفته شده‌اند. در ادامه، ابتدا نتایج مربوط به مدل با در نظر گرفتن ۴ چاه مجاور ارائه می‌شود.

بررسی‌های جدول ۲ و نتایج نشان می‌دهد که مدل‌های RF و GBR بهترین پاسخ‌های ممکن را برای ما داده‌اند. در جدول ۲ بخش ۴ حلقه چاه، مدل RF عملکرد کلی بهتری از مدل GBR ارائه می‌دهد. در مدل RF، ضریب تعیین تست برابر با ۰/۹۱۵۴ و ضریب همبستگی پیرسون ۰/۹۵۱۵ است که نشان‌دهنده دقت و پایداری بالا در

پیش‌بینی است و $RMSE^9$ آن نیز (۳۴۴/۰۴) نسبتاً پایین است. در مقابل، مدل GPR با $R\text{-squared}^{10}$ برابر با ۰/۹۰۴ و کمترین MAE (۱۵۹/۵۹) عملکرد مناسبی دارد؛ اما $RMSE$ بالای آن (۵۲۸/۱۲) نشان می‌دهد که در برخی موارد خطاهای بزرگی رخ داده است. به‌طور خلاصه، اگرچه هر دو مدل از نظر دقت قابل قبول هستند، مدل RF با تعادل بهتر بین دقت و پایداری، گزینه مطلوب‌تری به شمار می‌آید.

۳-۱- تحلیل آمارهای عملکردی برای ۴ حلقه چاه اطراف

در این تحقیق، عملکرد مدل‌های مختلف یادگیری ماشین برای پیش‌بینی داده‌های ۶ ماهه اول و دوم سال مورد بررسی قرار گرفته است. مدل‌های مورد استفاده شامل MLP، KNN، RF، GBR و GPR بودند و معیارهای ارزیابی شامل $R\text{-squared}$ ، ضریب همبستگی پیرسون، MAE و $RMSE$ در دو بخش آموزش و آزمون بودند. نتایج بررسی جداول نشان می‌دهد که در هر دو بازه زمانی، مدل RF بهترین عملکرد را داشته است. این مدل در ۶ ماهه اول سال مقدار $R\text{-squared}$ برابر ۰/۹۱۵۴ در آزمون و ۰/۹۴۲۵ در آموزش را نشان داده که از سایر مدل‌ها بالاتر است. همچنین، مقدار ضریب همبستگی پیرسون در آزمون برابر ۰/۹۵۷۳ و در آموزش ۰/۹۷۰۸ بوده که نشان‌دهنده ارتباط قوی بین داده‌های واقعی و پیش‌بینی شده است. علاوه بر این، میزان خطاهای MAE برابر ۱۵۵/۸۰ و $RMSE$ برابر ۳۲۶/۳۴ در آزمون، کمترین مقدار در میان مدل‌های بررسی شده است. در ۶ ماهه دوم سال نیز مدل RF همچنان بهترین عملکرد را داشته و مقادیر $R\text{-square}$ ، ضریب همبستگی پیرسون و میزان خطاها مانند $RMSE$ تقریباً مشابه با ۶ ماهه اول سال است. سایر مدل‌ها مانند GPR و KNN نیز عملکرد نسبتاً خوبی داشته‌اند؛ اما دقت آن‌ها به اندازه مدل RF بالا نبوده است. با مقایسه عملکرد مدل‌ها در دو دوره ۶ ماهه، مشخص می‌شود که نتایج ۶ ماهه اول و دوم تقریباً یکسان هستند و تفاوت محسوسی بین آن‌ها مشاهده نمی‌شود. با این حال، در برخی موارد مانند مقدار $RMSE$ و MAE تغییرات جزئی دیده می‌شود که می‌تواند ناشی از شرایط محیطی، تغییرات فصلی و توزیع داده‌های آموزشی و تستی در دو دوره مختلف باشد. در بسیاری از مطالعات محیطی، معمولاً در ۶ ماهه دوم سال به دلیل کاهش بارندگی، افزایش تبخیر و تغییر در میزان آب‌های سطحی و زیرزمینی، دقت مدل‌ها اندکی کاهش پیدا می‌کند، اما در این بررسی، این کاهش دقت چندان محسوس نبوده است (Luk et al., 2001). در نتیجه، مدل RF در هر دو بازه زمانی بهترین عملکرد را داشته و از لحاظ کلی، تفاوت محسوسی بین دقت مدل‌ها در ۶ ماهه اول و دوم سال مشاهده نمی‌شود.

۳-۲- تحلیل آمارهای عملکردی برای ۵ حلقه چاه اطراف

جدول ۲ عملکرد پنج مدل یادگیری ماشین MLP، KNN، RF، GBR، GPR را در پیش‌بینی عملکرد چاه‌ها در ۶ ماه اول سال بررسی می‌کند. معیارهای ارزیابی شامل R-squared، همبستگی پیرسون، MAE و RMSE برای داده‌های آزمون و آموزش هستند. در فاز آزمون، مدل RF با مقدار R-squared برابر ۰/۹۱۵۸ بهترین عملکرد را دارد، در حالی که مدل GPR بالاترین مقدار همبستگی پیرسون (۰/۹۵۱۶) را نشان می‌دهد. همچنین، مدل RF کم‌ترین MAE برابر ۱۶۰/۰۱ یعنی یکی از کمترین مقادیر، همچنین، RMSE برابر ۳۴۰/۲۸ دارد که نشان‌دهنده دقت مناسب پیش‌بینی‌های آن است. در فاز آموزش، مدل GPR با مقدار R-squared برابر ۰/۹۴۴۶ و RMSE برابر ۲۷۷/۰۷ بهترین عملکرد را دارد. در جدول ۲ که مربوط به ۶ ماه دوم سال است، همان مدل‌ها بررسی شده‌اند. در فاز آزمون، مدل RF عملکرد بهتری نسبت به دوره قبلی داشته و مقدار R-squared آن به ۰/۹۳۴۹ افزایش یافته است. هم‌زمان، مدل GPR همچنان بالاترین مقدار همبستگی پیرسون (۰/۹۶۶۴) را دارد و مدل RF دارای کمترین مقدار MAE برابر ۱۴۸/۶۵ و RMS برابر ۳۱۶/۲۷ است. در فاز آموزش نیز، مدل GPR با مقدار R-squared برابر ۰/۹۵۵۴ و RMSE برابر ۲۶۲/۴۶ بهترین عملکرد را دارد. با مقایسه دو جدول، مشخص می‌شود که مدل‌ها در نیمه دوم سال عملکرد بهتری دارند. مقدار R-squared مدل RF از ۰/۹۱۵۸ به ۰/۹۳۴۹ در فاز آزمون افزایش یافته که نشان‌دهنده بهبود دقت پیش‌بینی‌ها در این دوره است. همچنین، مقدار R-squared مدل GPR از ۰/۹۰۳۶ به ۰/۹۳۳۵ افزایش یافته و مقدار RMSE آن از ۳۶۱/۷۸ به ۳۱۷/۷۳ کاهش یافته است. این بهبودها نشان می‌دهند که دقت مدل‌ها در ۶ ماه دوم افزایش پیدا کرده است. علاوه بر این، رتبه‌بندی مدل‌ها در هر دو دوره ثابت باقی‌مانده است، به طوری که مدل‌های RF و GPR در هر دو دوره بهترین عملکرد را داشته‌اند، در حالی که مدل GBR ضعیف‌ترین نتایج را ارائه داده است. در نتیجه، می‌توان گفت که مدل‌ها در ۶ ماه دوم سال عملکرد بهتری دارند. این مسئله می‌تواند ناشی از تغییرات فصلی، دسترسی به داده‌های بهتر، یا بهبود توانایی تعمیم مدل‌ها در طول زمان باشد.

۳-۳- تحلیل آمارهای عملکردی برای ۶ حلقه چاه اطراف

بررسی عملکرد مدل‌های یادگیری ماشین در جدول ۲ نشان می‌دهد که برای ۶ ماه اول سال، مدل RF با R^2 برابر با ۰/۹۱۶۴ در آزمون و ۰/۹۴۲۴ در آموزش، عملکرد بهتری نسبت به سایر مدل‌ها داشته است. همچنین، این مدل دارای کمترین مقدار MAE برابر ۱۶۵/۳۷ و RMSE برابر ۳۵۹/۸۹ در داده‌های آزمون است که نشان‌دهنده دقت

بالای آن است. مدل GPR نیز عملکرد بسیار خوبی داشته و در برخی معیارها نزدیک به RF است؛ اما RF در مجموع برتر به نظر می‌رسد. در ۶ ماه دوم سال، عملکرد مدل‌ها بهبود یافته و مدل RF همچنان بهترین عملکرد را نشان می‌دهد؛ زیرا R^2 آن برابر با ۰/۹۳۱۷ در آزمون و ۰/۹۵۲۷ در آموزش است. همچنین، MAE برابر ۱۵۳/۴۶ و RMSE برابر ۳۴۴/۸۰ در داده‌های آزمون برای این مدل، بهترین مقادیر در بین تمام مدل‌ها هستند. مدل GPR نیز در این دوره عملکرد بسیار نزدیکی به RF دارد؛ اما همچنان RF دقت بهتری ارائه می‌دهد. در مجموع، مقایسه مدل‌ها در جدول ۲ نشان می‌دهد که مدل RF در هر دو دوره ۶ ماهه بهترین عملکرد را داشته است و می‌توان آن را بهترین مدل در بین مدل‌های مقایسه شده دانست. با این حال، باید توجه داشت که دقت مدل‌ها در ۶ ماه دوم سال نسبت به ۶ ماه اول بهبود یافته است. این بهبود می‌تواند به دلیل وجود داده‌های آموزشی بیشتر، توزیع بهتر داده‌ها، تغییرات محیطی تأثیرگذار یا تغییرات فصلی در پدیده‌های مربوط به سطح آب زیرزمینی باشد.

۳-۴- تحلیل آمارهای عملکردی برای ۷ حلقه چاه اطراف

تحلیل عملکرد مدل‌های مختلف در پیش‌بینی سطح آب زیرزمینی در دومین ماه اول و دوم سال بر اساس جدول ۲ ارائه شده نشان می‌دهد که مدل‌های یادگیری ماشین در هر دو بازه عملکرد متفاوتی داشته‌اند. مقایسه مقادیر R^2 ، همبستگی پیرسون، MAE و RMSE نشان می‌دهد که در نیمه اول سال، مدل RF بالاترین مقدار R^2 را در داده‌های آزمون دارد (۰/۸۹۹۷) و مدل MLP نیز عملکرد نسبتاً مشابهی را نشان داده است (۰/۸۹۵۷). با این حال، در نیمه دوم سال، مقدار R^2 در اکثر مدل‌ها کاهش یافته است، به طوری که مدل RF همچنان بهترین عملکرد را داشته؛ اما مقدار R^2 آن اندکی کاهش پیدا کرده است (۰/۸۹۶۰). در مقابل، مدل KNN که در نیمه اول مقدار R^2 کمتری نسبت به سایر مدل‌ها داشت، در نیمه دوم بهبودی نسبی داشته است. در مورد همبستگی پیرسون، مقادیر در نیمه اول معمولاً بیشتر از نیمه دوم هستند که نشان‌دهنده پراکندگی کمتر داده‌ها و قابلیت پیش‌بینی بالاتر در این بازه زمانی است. این مسئله می‌تواند ناشی از تغییرات فصلی و پایداری بیشتر شرایط هیدرولوژیکی در نیمه اول سال باشد. در نیمه دوم سال، کاهش میزان همبستگی در برخی مدل‌ها نظیر GPR و KNN مشاهده می‌شود که احتمالاً بیانگر افزایش نوسانات داده‌ها و تغییر در الگوهای رفتاری سطح آب زیرزمینی در این بازه است. از نظر میزان خطا، مقادیر MAE و RMSE در نیمه دوم معمولاً بیشتر از نیمه اول هستند، به این معنی که مدل‌ها در نیمه دوم دقت کمتری داشته و میزان خطای پیش‌بینی افزایش یافته است. به‌ویژه مدل‌های MLP و KNN در نیمه دوم مقدار RMSE بالاتری دارند که نشان می‌دهد این مدل‌ها در نیمه دوم توانایی پیش‌بینی

ضعیف‌تری نسبت به نیمه اول دارند. باین‌حال، مدل RF همچنان دقت بهتری نسبت به سایر مدل‌ها نشان داده و مقدار RMSE آن در نیمه دوم کمتر از دیگر مدل‌ها است. مدل GPR نیز بهبود نسبی در نیمه دوم داشته است؛ زیرا مقدار RMSE و MAE آن در مقایسه با نیمه اول کاهش یافته است. به‌طورکلی، این نتایج نشان می‌دهند که عملکرد مدل‌های پیش‌بینی در نیمه دوم سال به دلیل افزایش نوسانات داده‌ها و تأثیرات فصلی دچار افت شده است. این کاهش دقت می‌تواند به عواملی نظیر تغییرات بارندگی، تبخیر و تغییر در میزان برداشت آب از چاه‌ها مرتبط باشد. برای بهبود عملکرد مدل‌ها در نیمه دوم سال، پیشنهاد می‌شود از متغیرهای اضافی که تغییرات فصلی را بهتر توصیف می‌کنند استفاده شود. همچنین، می‌توان روش‌های بهینه‌سازی مدل را بررسی کرد تا میزان خطا در نیمه دوم کاهش یابد.

۳-۵-۳- مقایسه کلی عملکرد مدل‌ها در کل سال

دقت بهتری نسبت به سایر مدل‌ها نشان داده و مقدار RMSE آن در نیمه دوم کمتر از دیگر مدل‌ها است. به‌طورکلی، این نتایج نشان می‌دهند که عملکرد مدل‌های پیش‌بینی در نیمه دوم سال به دلیل افزایش نوسانات داده‌ها و تأثیرات فصلی دچار افت شده است. این کاهش دقت می‌تواند به عواملی نظیر تغییرات بارندگی، تبخیر و تغییر در میزان برداشت آب از چاه‌ها مرتبط باشد. برای بهبود عملکرد مدل‌ها در نیمه دوم سال، پیشنهاد می‌شود از متغیرهای اضافی که تغییرات فصلی را بهتر توصیف می‌کنند استفاده شود. همچنین، می‌توان روش‌های بهینه‌سازی مدل را بررسی کرد تا میزان خطا در نیمه دوم کاهش یابد.

مقایسه با نیمه نخست سال داشته‌اند. در این بازه نیز مدل KNN با مقدار $R^2=0.7211$ ضعیف‌ترین عملکرد را نشان داده است. شاخص RMSE در این دوره نیز برای مدل‌های برتر نسبت به ۶ ماهه نخست کاهش یافته است، به‌ویژه مدل‌های GBR و RF که مقدار $463/51$ و $469/96$ را به خود اختصاص داده‌اند، که نشان‌دهنده پیش‌بینی دقیق‌تر نسبت به نیمه نخست سال است.

۳-۵-۴- تحلیل آمارهای عملکردی برای ۸ حلقه چاه اطراف

۳-۵-۱- تحلیل عملکرد مدل‌ها در ۶ ماهه نخست سال

با توجه به نتایج دو جدول، مدل‌های GBR و RF به‌عنوان دقیق‌ترین مدل‌ها در هر دو نیمه سال شناسایی شده‌اند. مدل GBR با داشتن مقادیر بالاتر R^2 و مقادیر کمتر RMSE در هر دو دوره عملکرد مطلوب‌تری نسبت به سایر مدل‌ها نشان داده است. مدل MLP نیز عملکرد نزدیکی به این دو مدل داشته؛ اما در هر دو دوره مقدار RMSE بیشتری داشته که دقت پایین‌تری را نشان می‌دهد. از سوی دیگر، مدل KNN در هر دو بازه ضعیف‌ترین مدل بوده و به نظر می‌رسد برای این نوع داده‌ها چندان مناسب نیست.

۳-۵-۴- مقایسه کیفیت داده‌های نیمه نخست و دوم

سال

در این بازه زمانی، مدل‌های مختلف از جمله MLP، KNN، RF، GBR و GPR مورد بررسی قرار گرفته‌اند. بر اساس شاخص R^2 که میزان تطابق پیش‌بینی‌ها با داده‌های واقعی را نشان می‌دهد، مدل GBR (0.8399) و RF (0.8387) بهترین عملکرد را در مجموعه آزمون داشته‌اند. همچنین، مقدار RMSE که نشان‌دهنده میزان خطای ریشه میانگین مربعات است، برای این دو مدل به ترتیب $524/39$ و $526/04$ بوده که در مقایسه با سایر مدل‌ها کمتر است، بنابراین این مدل‌ها دقت بهتری در پیش‌بینی داشته‌اند. در همین حال، مدل MLP نیز با مقدار $R^2=0.8261$ و RMSE برابر $542/41$ عملکرد قابل قبولی نشان داده است. از طرفی، مدل KNN با $R^2=0.7266$ و مقدار $RMSE=682.36$ دارای کمترین دقت در میان مدل‌های مقایسه شده است.

۳-۵-۲- تحلیل عملکرد مدل‌ها در ۶ ماهه دوم سال

در این بازه زمانی، به‌طورکلی، عملکرد مدل‌ها بهبود یافته است. بهترین مدل‌ها از نظر مقدار R^2 همچنان GBR (0.8662) و RF

Table 2- Comparing the performance of models with 4, 5, 6, 7 and 8 neighboring wells in the first and second half of the year in Qazvin province

جدول ۲- مقایسه عملکرد مدل‌های ۴، ۵، ۶، ۷ و ۸ حلقه چاه نزدیک در ۶ ماهه‌های اول و دوم سال

Model	R-squared	Pearson correlation	MAE	RMSE	R-squared	Pearson correlation	MAE	RMSE	Wells
	(Testing)	(Testing)	(Testing)	(Testing)	(Training)	(Training)	(Training)	(Training)	
MLP	0.873855761	0.935458731	234.2302694	401.4935318	0.905924227	0.952160621	208.4991646	350.8140232	4WFirst
KNN	0.872505221	0.93689659	198.1963206	406.9572488	0.89615763	0.949562431	173.9116161	367.4299735	
RF	0.915414152	0.957368654	155.8033001	326.3417902	0.942467967	0.970824048	135.0378161	274.4581239	
GBR	0.835625719	0.918657566	294.2649975	461.1418344	0.867026313	0.935537322	275.2508975	417.6322367	
GPR	0.904200194	0.951790591	157.5258192	349.5533518	0.945114432	0.97216743	130.8630756	268.1533679	
MLP	0.873855761	0.935458731	234.2302694	401.4935318	0.905924227	0.952160621	208.4991646	350.8140232	4WSecond
KNN	0.872505221	0.93689659	198.1963206	406.9572488	0.89615763	0.949562431	173.9116161	367.4299735	
RF	0.915414152	0.957368654	155.8033001	326.3417902	0.942467967	0.970824048	135.0378161	274.4581239	
GBR	0.835625719	0.918657566	294.2649975	461.1418344	0.867026313	0.935537322	275.2508975	417.6322367	
GPR	0.904200194	0.951790591	157.5258192	349.5533518	0.945114432	0.97216743	130.8630756	268.1533679	
MLP	0.906163834	0.952992273	190.2349697	359.7736106	0.934077305	0.966587089	166.8246904	302.1278605	5WFirst
KNN	0.861477653	0.932287347	207.4170343	436.5750703	0.895591487	0.948786035	178.9636412	379.3436258	
RF	0.915801299	0.957891634	160.0150398	340.2879657	0.942177768	0.970670038	137.654738	282.9696737	
GBR	0.867484668	0.9355358	268.2839747	427.7779961	0.893544579	0.948747803	250.121005	384.003974	
GPR	0.903692867	0.951551454	162.4779578	361.7848881	0.944554749	0.971881321	133.4008377	277.0731185	
MLP	0.918134744	0.958405808	180.2265057	353.7549092	0.946723209	0.973128859	153.0237222	287.1930086	5WSecond
KNN	0.871644291	0.935380331	207.711333	443.8696933	0.916602414	0.957859208	168.7589357	359.3208103	
RF	0.934922418	0.967095796	148.6528325	316.2795661	0.952902619	0.976194669	127.4101156	269.9814702	
GBR	0.881285938	0.942029107	282.7124203	428.1931013	0.902353613	0.953374673	262.0262696	388.7970737	
GPR	0.933597326	0.966451901	146.7428737	317.7368121	0.955497241	0.977494986	122.872939	262.4565861	
MLP	0.883911726	0.94156607	195.712522	418.9245854	0.93856061	0.968835974	163.1430729	311.5694506	6WFirst
KNN	0.8643339	0.934176744	211.3524256	456.156165	0.907141002	0.954049156	179.7892435	383.0677407	
RF	0.916242656	0.957463893	165.3668708	359.8945837	0.94241059	0.970797522	141.0829831	301.645121	
GBR	0.890631707	0.945645658	244.1749527	413.0121551	0.916721953	0.959481898	222.1998247	362.7748401	
GPR	0.906126591	0.95248461	168.0409251	379.2806415	0.945976294	0.972610571	136.0288775	292.1130268	
MLP	0.909185566	0.955002743	195.3600487	394.4529868	0.945585766	0.97248522	166.0108278	309.7637	6WSecond
KNN	0.888381902	0.943894217	205.3088714	443.3074197	0.909767496	0.955119504	175.7715166	398.593709	
RF	0.931718691	0.965797187	153.4589533	344.8071327	0.952730113	0.976118077	130.5004024	288.7373718	
GBR	0.901383102	0.951713171	253.7238999	414.814687	0.924210913	0.963369634	231.6169044	365.7314627	
GPR	0.929860399	0.965001086	151.8254632	349.7128	0.955865741	0.977682896	125.7763093	279.0364394	
MLP	0.895678968	0.947355114	184.1728298	398.1921501	0.923507752	0.961015973	158.7059467	342.5876525	7WFirst
KNN	0.798779213	0.910994594	228.5520917	545.6428855	0.858912105	0.937708423	193.4169848	463.5459623	
RF	0.899697169	0.949728462	168.6563213	390.2625415	0.927577709	0.963119353	142.8324768	333.3564959	
GBR	0.895456978	0.947464162	201.5573842	398.1633972	0.919632564	0.959392583	179.5264691	351.14814	
GPR	0.892612594	0.946226241	169.5168766	403.163604	0.92949208	0.964098398	138.4151691	328.8756317	
MLP	0.895678968	0.947355114	184.1728298	398.1921501	0.923507752	0.961015973	158.7059467	342.5876525	7WSecond
KNN	0.798779213	0.910994594	228.5520917	545.6428855	0.858912105	0.937708423	193.4169848	463.5459623	
RF	0.899697169	0.949728462	168.6563213	390.2625415	0.927577709	0.963119353	142.8324768	333.3564959	
GBR	0.895456978	0.947464162	201.5573842	398.1633972	0.919632564	0.959392583	179.5264691	351.14814	
GPR	0.892612594	0.946226241	169.5168766	403.163604	0.92949208	0.964098398	138.4151691	328.8756317	
MLP	0.826172719	0.912881999	259.5234715	542.4176813	0.88695363	0.941813452	211.1966972	453.7440229	8WFirst
KNN	0.726600038	0.898033492	317.875873	682.3643697	0.777108259	0.914378996	277.3436508	635.4189937	
RF	0.838741344	0.920909384	239.2140559	526.047036	0.888667655	0.942692611	199.3999061	450.0860262	
GBR	0.839919516	0.921225141	245.3056186	524.3930698	0.890882103	0.943917006	202.9426841	445.6858504	
GPR	0.827864973	0.915401182	235.5742559	543.2867012	0.892554545	0.944737143	189.924158	442.2702565	
MLP	0.84938249	0.928105085	224.8396736	487.9222244	0.902731424	0.950154948	173.5337773	406.0312687	8WSecond
KNN	0.721139734	0.892183888	315.8907191	664.2698723	0.805186127	0.915962314	254.8661183	573.8160002	
RF	0.862973223	0.934735055	207.9093099	469.9617812	0.901867167	0.949705112	171.6081757	407.9053833	
GBR	0.866253763	0.935979052	210.1878015	463.5149262	0.905422314	0.951597477	172.3586583	400.3591924	
GPR	0.838414102	0.92328085	214.1785001	505.2193836	0.906761951	0.952232812	162.5919365	397.5308084	

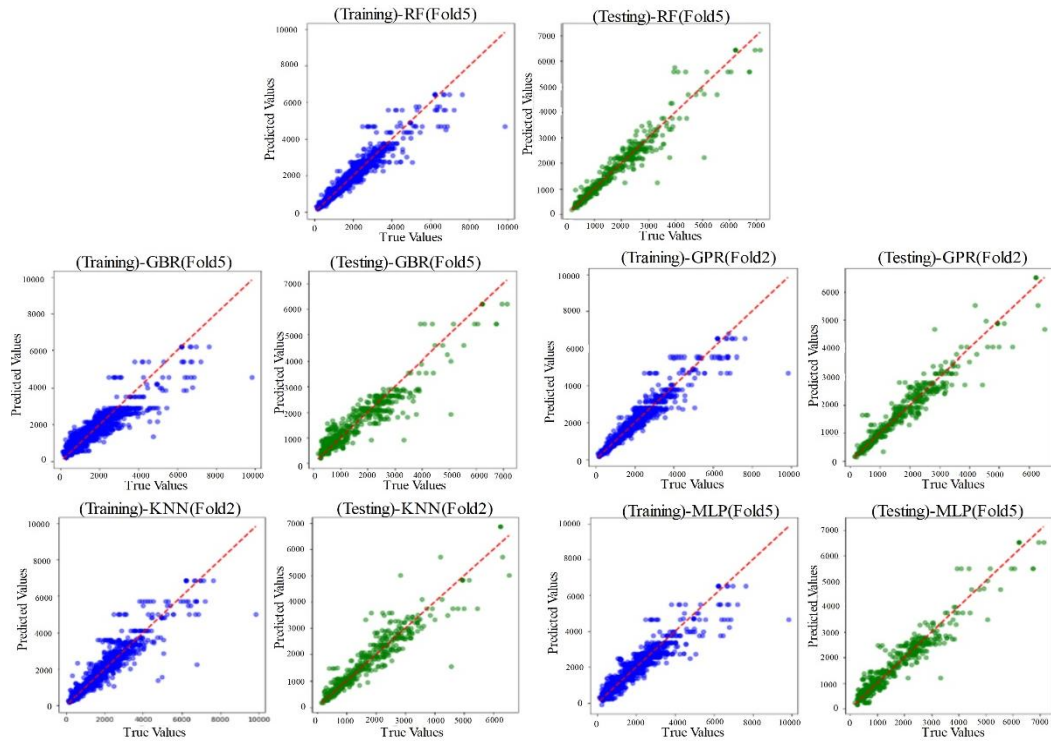

Fig. 4-a- Results of the first half of the year for 4 neighboring wells

شکل ۴- الف- نتایج ۶ ماهه اول سال مربوط به ۴ چاه همسایگی

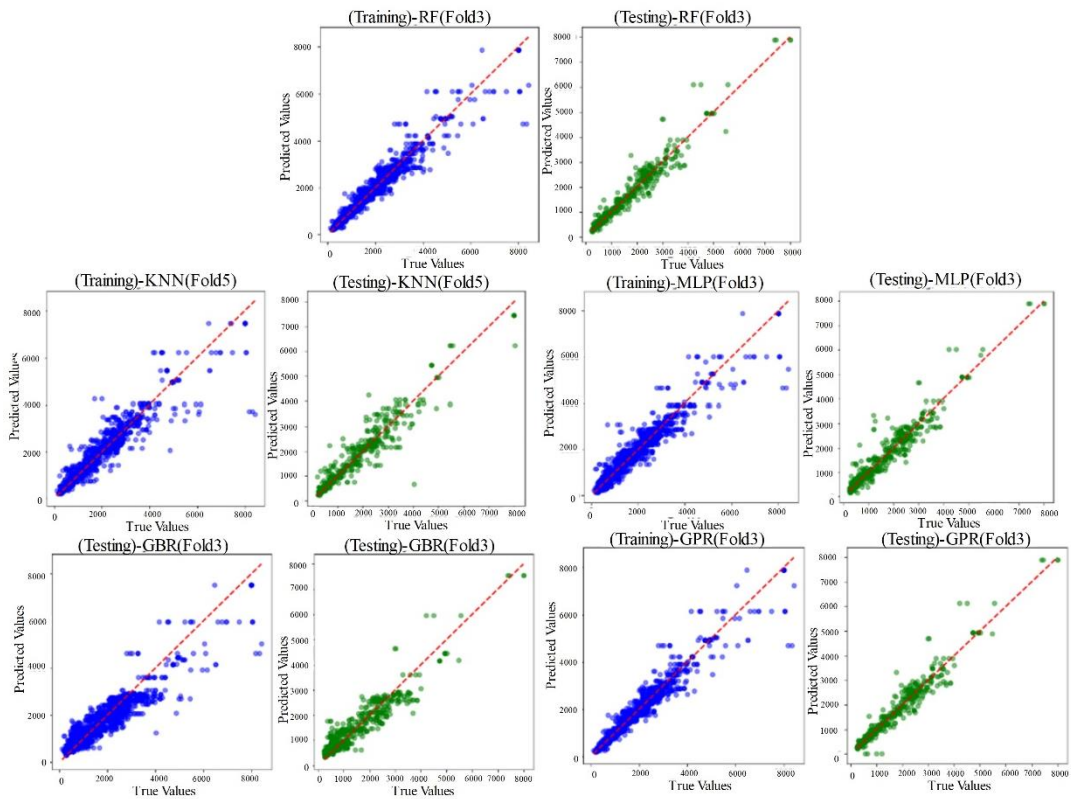

Fig. 4- b- Results of the second half of the year for 4 neighboring wells

شکل ۴- ب- نتایج ۶ ماهه دوم سال مربوط به ۴ چاه همسایگی

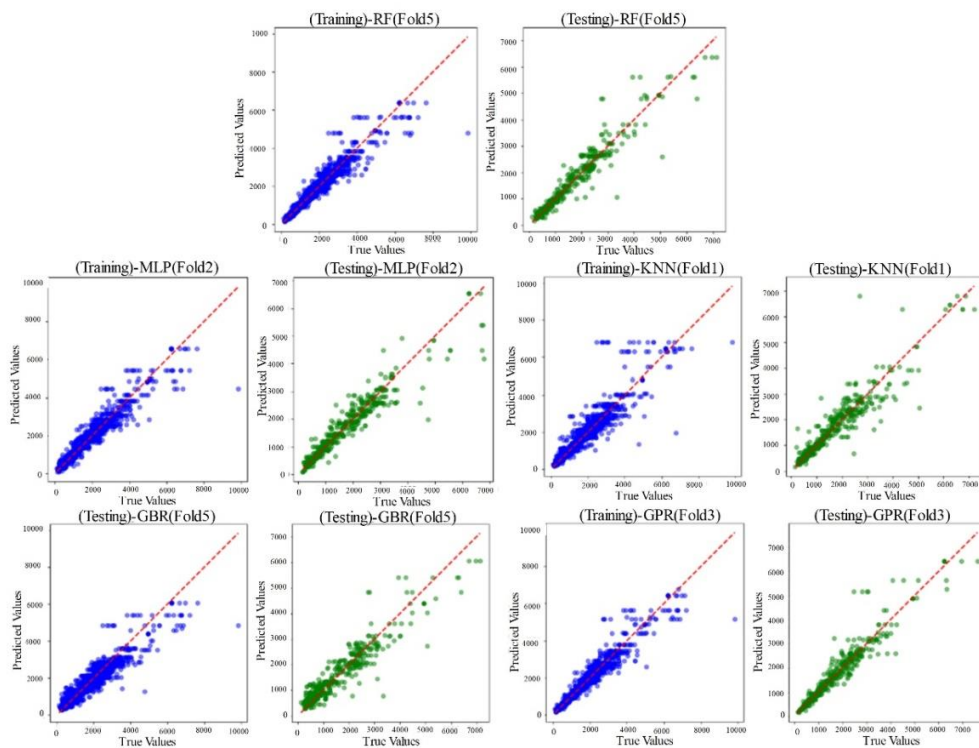

Fig. 5- a- Results of the first half of the year for 5 neighboring wells

شکل ۵- الف- نتایج ۶ ماهه اول سال مربوط به ۵ چاه همسایگی

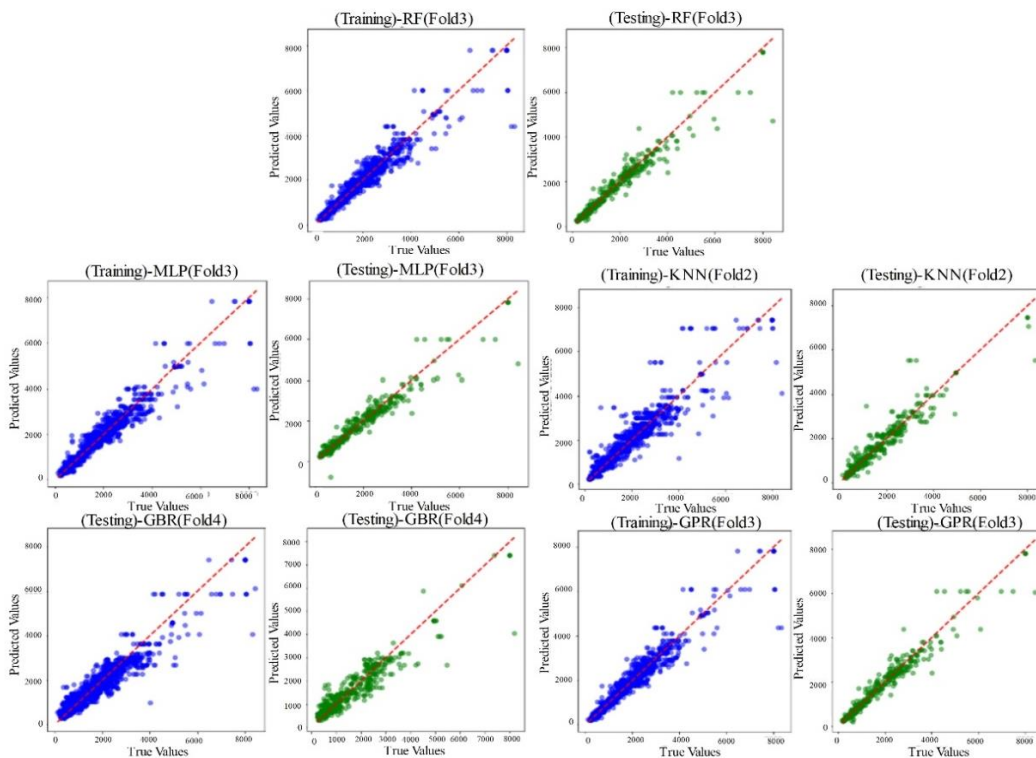

Fig. 5- b- Results of the second half of the year for 5 neighboring wells

شکل ۵- ب- نتایج ۶ ماهه دوم سال مربوط به ۵ چاه همسایگی

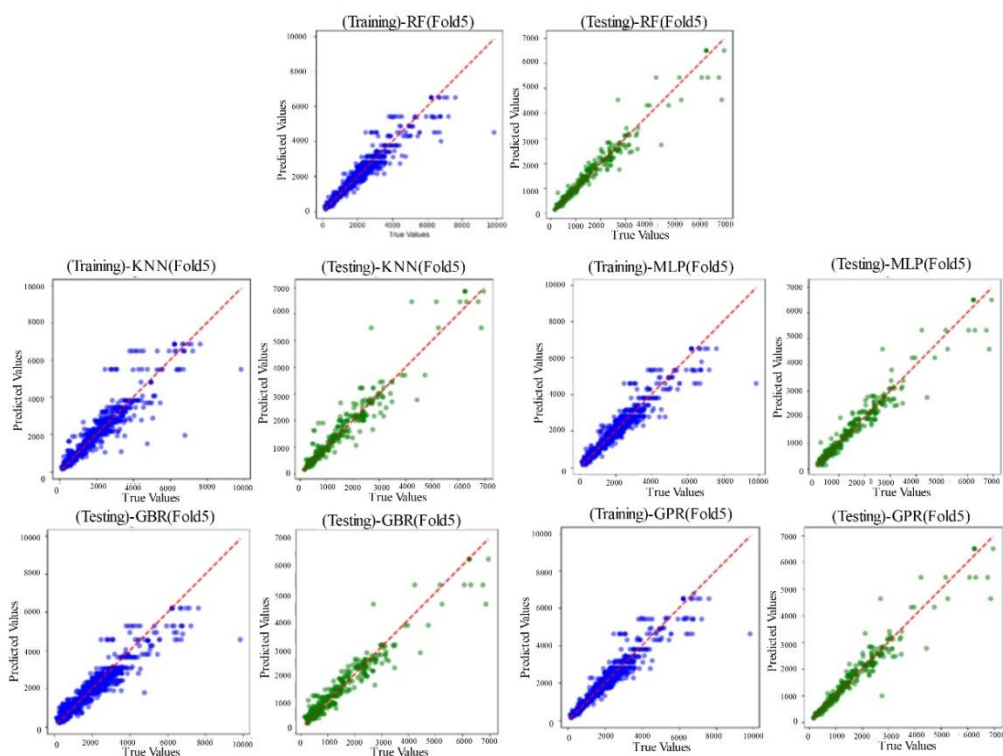

Fig. 6- a- Results of the first half of the year for 6 neighboring wells
 شکل ۶- الف- نتایج ۶ ماهه اول سال مربوط به ۶ چاه همسایگی

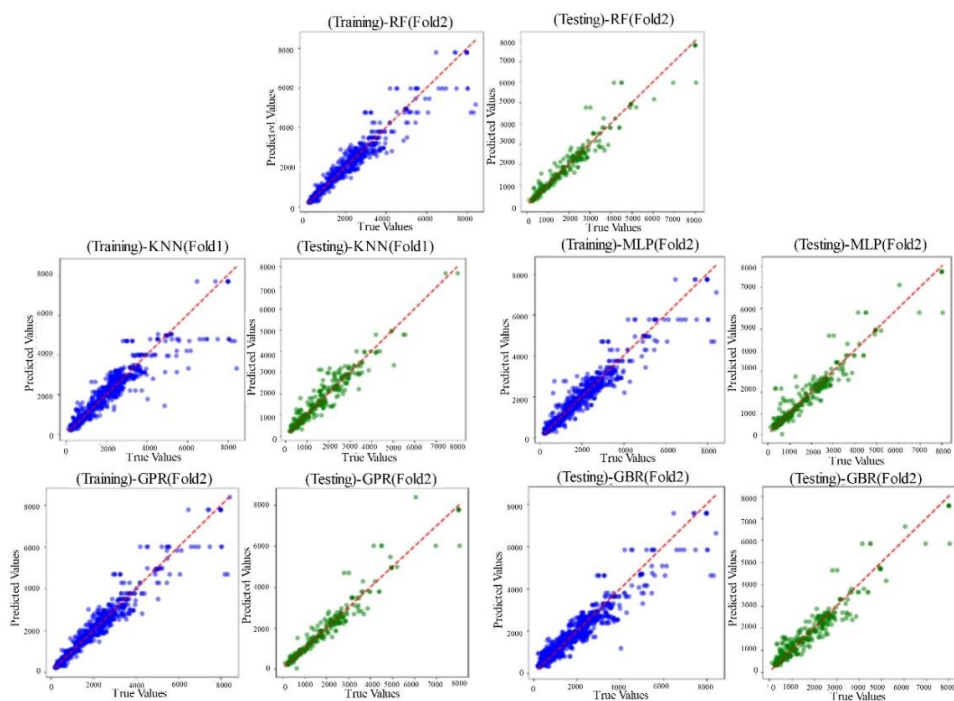

Fig. 6- b- Results of the second half of the year for 6 neighboring wells
 شکل ۶- ب- نتایج ۶ ماهه دوم سال مربوط به ۶ چاه همسایگی

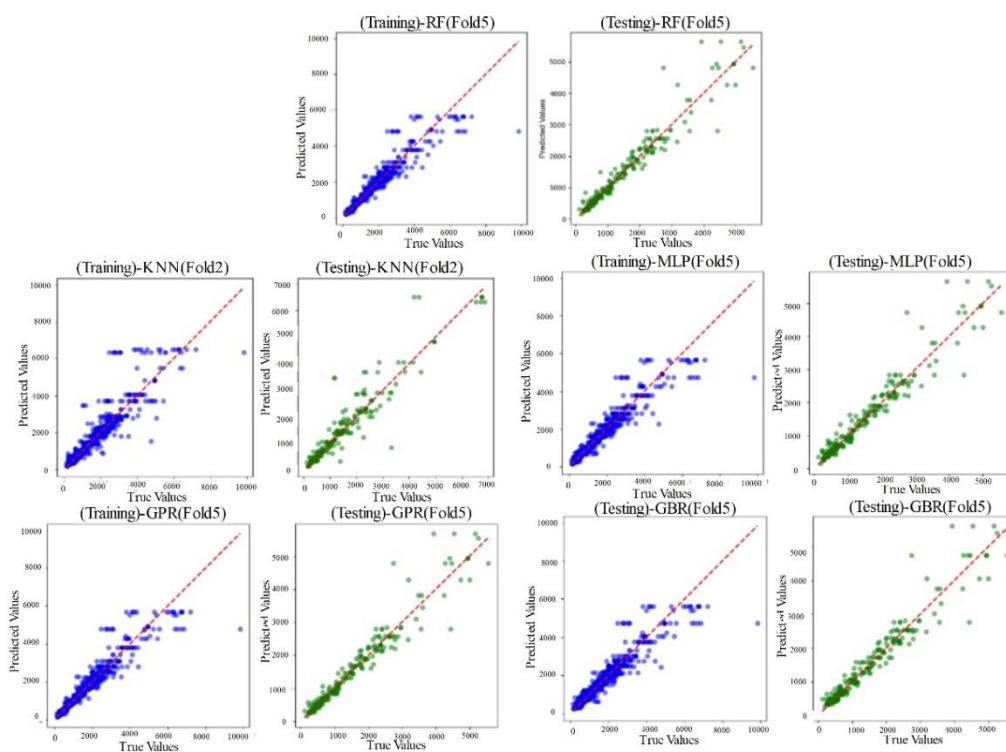

Fig. 7- a- Results of the first half of the year for 7 neighboring wells
 شکل ۷- الف- نتایج ۶ ماهه اول سال مربوط به ۷ چاه همسایگی

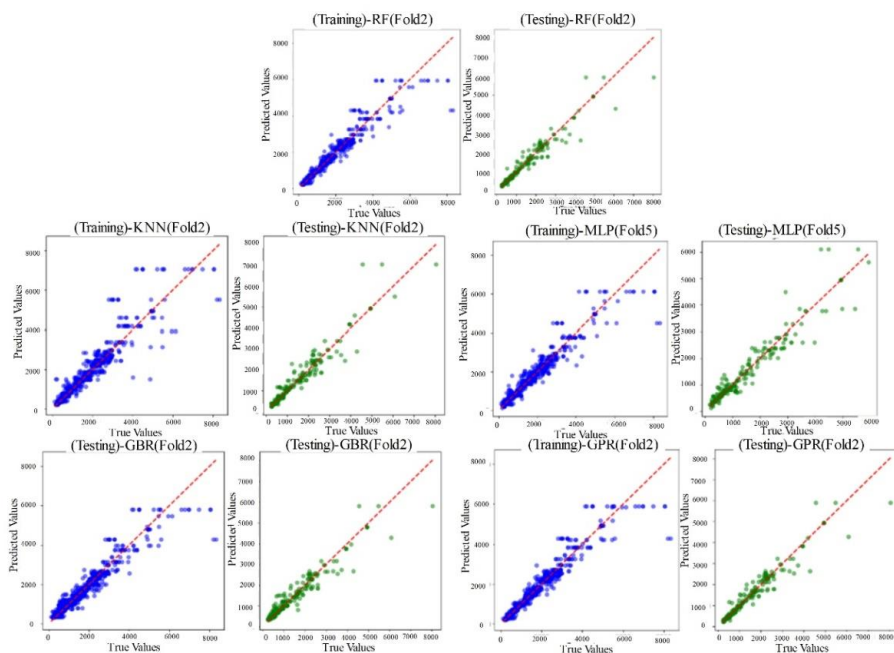

Fig. 7- b- Results of the second half of the year for 7 neighboring wells
 شکل ۷- ب- نتایج ۶ ماهه دوم سال مربوط به ۷ چاه همسایگی

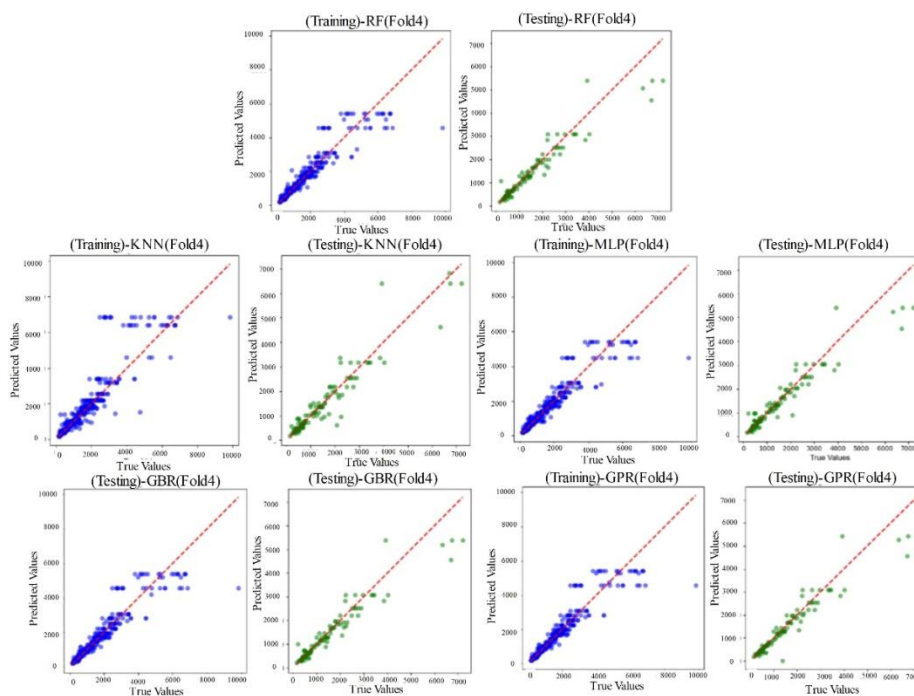

Fig. 8- a- Results of the first half of the year for 8 neighboring wells
 شکل ۸- الف- نتایج ۶ ماهه اول سال مربوط به ۸ چاه همسایگی

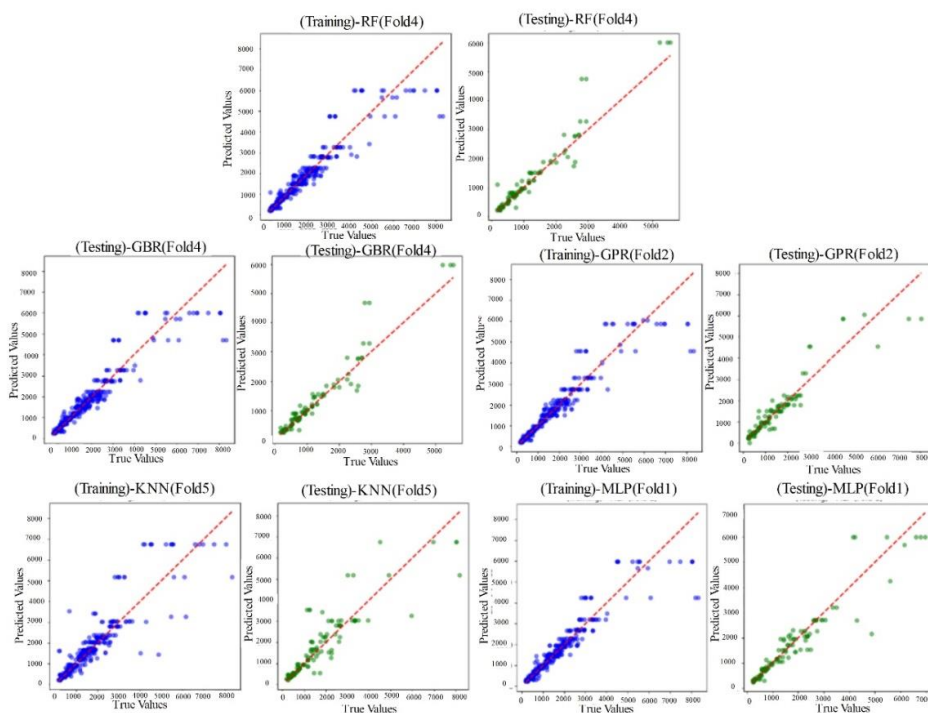

Fig. 8- b- Results of the second half of the year for 8 neighboring wells
 شکل ۸- ب- نتایج ۶ ماهه دوم سال مربوط به ۸ چاه همسایگی

۴- نتایج کلی پژوهش

است؛ آن‌ها نشان دادند که RF در شرایط پیچیده آبخوان، حتی با داده‌های ناقص یا پرنویز، پایداری بیشتری نسبت به MLP دارد. به‌طور کلی، نتایج این تحقیق در امتداد پژوهش‌های گذشته قرار می‌گیرد و تأیید می‌کند که الگوریتم‌های مبتنی بر درخت تصمیم و مدل‌های فرآیند گاوسی، به دلیل توانایی در مدیریت روابط غیرخطی و ساختار فضایی داده‌ها، نسبت به مدل‌های مبتنی بر شبکه عصبی کارایی بالاتری در پیش‌بینی EC در آبخوان‌های نیمه‌پیچیده دارند.

پی‌نوشت‌ها

- 1- Gaussian Process Regression
- 2- Gradient Boosting Regression
- 3- Boosting
- 4- K-Nearest Neighbors
- 5- Random Forest
- 6- Ensemble
- 7- Multi-Layer Perceptron
- 8- Neurons
- 9- Root Mean Square Error
- 10- Coefficient of Determination

در بررسی یکپارچه عملکرد مدل‌های یادگیری ماشین برای پیش‌بینی داده‌های آب زیرزمینی در چاه‌های همسایگی با تعدادهای مختلف (۴، ۵، ۶، ۷ و ۸) در نیمه‌های اول و دوم سال، نتایج حاکی از آن است که مدل RF در اکثر سناریوها عملکرد برتری از خود نشان داده است. در داده‌های مربوط به ۴ حلقه چاه همسایگی، مدل RF با داشتن بالاترین مقدار R^2 در مرحله آزمون و آموزش و همچنین، کمترین مقادیر خطاهای MAE و RMSE نسبت به سایر مدل‌ها مانند MLP، KNN، GBR و GPR انتخاب شده است. مشابه این روند در نتایج ۵ و ۶ چاه همسایگی نیز مشاهده می‌شود؛ به‌طوری‌که اگرچه مدل GPR در برخی از شاخص‌ها مانند ضریب همبستگی پیرسون نتایج خوبی ارائه داده است، عملکرد کلی RF در هر دو دوره ۶ ماهه به‌واسطه پایداری و دقت بالای پیش‌بینی‌ها به‌عنوان بهترین مدل برجسته می‌شود. در سناریوی ۷ چاه همسایگی، اگرچه RF همچنان در رتبه اول باقی‌مانده است، اما کاهش اندکی در مقادیر R^2 و افزایش مقادیر خطا به‌ویژه در نیمه دوم سال نشان‌دهنده تأثیر نوسانات بیشتر داده‌ها است. در نهایت، در مجموعه ۸ چاه همسایگی نیز نتایج به‌گونه‌ای است که هرچند مدل GBR در برخی از شاخص‌ها عملکرد نزدیکی به RF داشته؛ اما ترکیب نتایج نشان می‌دهد که RF و GBR به‌عنوان دقیق‌ترین مدل‌ها شناخته شده‌اند؛ همچنین، مشاهده می‌شود که در نیمه دوم سال، به دلیل بهبود ساختار داده‌ها و کاهش نویز، دقت پیش‌بینی‌ها نسبت به نیمه نخست افزایش یافته است.

یافته‌های این پژوهش با نتایج گزارش‌شده در مطالعات پیشین هم‌خوانی دارد. (Agheli et al. (2024 نشان دادند که مدل‌های مبتنی بر فاصله، به‌ویژه الگوریتم‌های یادگیری ماشین مانند RF، توانایی بالایی در پیش‌بینی پارامترهای کیفی آب زیرزمینی دارند و افزایش تعداد نقاط مجاور موجب بهبود دقت مدل می‌شود. Emami et al. (2018) نیز گزارش کردند که GPR و الگوریتم‌های تکاملی در مدل‌سازی رسانایی الکتریکی عملکرد دقیق‌تری نسبت به MLP دارند؛ نتیجه‌ای که با یافته‌های حاضر سازگار است؛ زیرا در این تحقیق نیز MLP عملکردی ضعیف‌تر از RF و GPR نشان داد.

(Rajaei and Pouraslan (2015 بیان کردند که مدل‌های شبکه عصبی و روش‌های هوشمند نسبت به مدل‌های کلاسیک توانایی بیشتری در بازسازی الگوهای زمانی- مکانی آب زیرزمینی دارند. مقایسه این نتایج با مطالعه حاضر نشان می‌دهد که استفاده از داده‌های چاه‌های مجاور (۴ تا ۸ حلقه) موجب می‌شود مدل‌های RF و GPR ساختار فضایی هدایت الکتریکی را بهتر از سایر مدل‌ها بازنمایی کنند. این نتیجه با یافته‌های (Mohammadi et al. (2017 نیز همسو

۵- منابع

- Agheli E, Ashrafzadeh A, and Janatrostami S (2024) Modeling the spatial dependence of quality data using distance-based inputs and a data-driven model. *Groundwater for Sustainable Development* 24:101061
- Ansari M and Akhoondzadeh M (2020) Mapping water salinity using Landsat-8 OLI satellite images (Case study: Karun basin located in Iran). *Advances in Space Research* 65:1490–1502
- Askari J and Egdernezhad A (2022) Groundwater modeling using artificial intelligence methods (Case study: Dezful-Andimeshk plain). *Journal of Research in Environmental Health* 8:160–171
- Bai T and Tahmasebi P (2023) Graph neural network for groundwater level forecasting. *Journal of Hydrology* 616:128792
- Banihashemi SM, Eslamian SS, Nazari B (2021) Prediction of local alterations in temperature and precipitation caused by climate change and drought investigation using SPI and SPEI indices in Qazvin plain, Iran. *Journal of Water and Soil Science* 25:25–44
- Barzoo F, Ramazani-Etedali H, and Kaviani A (2022) Prediction and analysis of minimum and maximum temperature and precipitation data of Qazvin synoptic station (2021–2100) using LARS-WG model and DKRZ database. *Nivar Journal* 46:139–162
- Chen Y, Hu Y, and Li H (2022) A novel weighted K-nearest neighbor algorithm for imbalanced data classification. *IEEE Access* 10:34402–34410
- Che Nordin NF, Mohd NS, Koting S, Ismail Z, Sherif M, and El-Shafie A (2021) Groundwater quality forecasting modelling using artificial intelligence: A review. *Groundwater for Sustainable Development* 14:100643
- Emami S, Choopan Y, and Parsa J (2018) Modeling the groundwater level of the Miandoab Plain using artificial neural network method and election and genetic algorithms. *Iranian Journal of Ecohydrology* 5:1175–1189
- Fan J, Zhao G, Mu X, Lu A, Tian P, Gao P, and Sun W (2023) Effects of cascading reservoirs on streamflow and sediment load with machine learning reconstructed time series in the upper Yellow River basin. *Catena* 225:107008
- Faraji Z, Kaviani A, and Ashrafzadeh A (2017) Assessment of GRACE satellite data for estimating the groundwater level changes in Qazvin province. *Iranian Journal of Ecohydrology* 4:463–476
- Fattahi P, Ashrafzadeh A, Pirmoradian N, and Vazifedoust M (2021) Integrating IHACRES with a data-driven model to investigate the possibility of improving monthly flow estimates. *Water Supply* 22:360–371
- Friedman JH (2001) Greedy function approximation: A gradient boosting machine. *Annals of Statistics*:1189–1232
- Haghshenas Gatabi R, Mohseni B, Razaghian H, and Asadi Telouki A (2015) Identification and investigation of climate change in Qazvin province with emphasis on temperature and precipitation indices. *International Conference on Environment and Natural Resources, Shiraz-Iran* (In Persian). <https://civilica.com/doc/551342>
- Hanoon MS, Ahmed AN, Fai CM, Birima AH, Razzaq A, Sherif M, Sefelnasr A, and El-Shafie A (2021) Application of artificial intelligence models for modeling water quality in groundwater: Comprehensive review, evaluation and future trends. *Water Air Soil Pollution* 232:411
- Hedayati Dezfouli A, and Kakavand R (2012) Climatic zoning of Qazvin province. *Iran Meteorological Organization* (IRIMO). https://nivar.irimo.ir/article_13201.html (In Persian)
- Janbaz Fotamy M, Kholghi M, Abdeh Kolahchi A, and Roostaei M (2023) The performance of the evidence weighting in GIS for determining the effective factors on the land subsidence in Qazvin Plain. *Iran-Water Resources Research* 16(3):133–147 (In Persian)
- Kang LS, Hamm SY, Cheong JY, Jeon HT, and Park JH (2020) Groundwater monitoring system and groundwater policy in relation to unified water resource management in Korea. *Water Policy* 22:211–222
- Karbasi M, Jamei M, Malik A, Kisi O, Yaseen ZM (2023) Multi-steps drought forecasting in arid and humid climate environments. *Agricultural Water Management* 281:108210
- Lee EH (2022) Runoff prediction of urban stream based on the discharge of pump stations using improved multi-layer perceptron applying new optimizers combined with a harmony search. *Journal of Hydrology* 615:128708
- Luk KC, Ball JE, and Sharma A (2001) An application of artificial neural network for rainfall forecasting. *Mathematical and Computer Modelling* 33:683–693
- Mahmoudpour H, Janatrostami S, and Ashrafzadeh A (2020) Qualitative assessment of the coastal plain of Talesh using the modified DRASTIC vulnerability method. *Journal of Water and Soil Science -IUT* 24(3):97–118 (In Persian)
- Mahmoudpour H, Janatrostami S, and Ashrafzadeh A (2023) Optimal design of groundwater quality monitoring network using aquifer vulnerability map. *Water Resources Management* 37:797–818
- Masoudi MJ, Ashrafzadeh A, Khaledian M, and Janatrostami S (2024) Assessment of groundwater quality for agricultural purposes in Qazvin province, northwestern Iran. *Environmental and Sustainability Indicators* 24:100528

- Mohammadi B, Biazar M, and Asadi E (2017) Efficiency of particle swarm hybrid algorithm in simulating water level (Case study: Ardabil plain aquifer). *Journal of Rainwater Reservoir Systems* 5:77–87
- Moghaddam N, Hadizadeh H, and Ashrafzadeh A (2025) Data-driven analysis for estimating and predicting well salinity using artificial intelligence algorithms. *Discover Applied Sciences* 8:114
- Moghaddam N (2024) Managing water resources to mitigate drought impacts due to climate change in the United States with a focus on the state of California. *Iran-Water Resources Research* 20(2):194-217 (In Persian)
- Moghaddam N (2024) Analysis of underground water quality in Hashtgerd region using AHP weighting method. *Journal of Water and Energy Engineering. Journal of Water and Energy Engineering* 4:1 (In Persian)
- Moghaddam N, and Salar Khorasani SM (2024) Investigating the vulnerability of carbonate (karst) and alluvial aquifers. *International Conference on Applied Research in Science and Engineering* (In Persian)
- Naderianfar M, Ansari H, Ziaie A, and Davary K (2011) Evaluating the groundwater level fluctuations under different climatic conditions in the Neyshabour basin. *Irrigation and Water Engineering* 1:22–37
- Natekin A, and Knoll A (2013) Gradient boosting machines, a tutorial. *Frontiers in Neurorobotics* 7:21
- Parmar KS, and Bhardwaj R (2014) Water quality management using statistical analysis and time-series prediction model. *Applied Water Science* 4:425–434
- Rajaei T, and Pouraslan F (2015) Spatiotemporal groundwater level forecasting in Davarzan Plain. *Hydrogeomorphology* 2:1–19
- Rahnamayami E, and Ghahreman N (2007) Analytical perspective on climate change, precipitation, and temperature in Qazvin province. 4th National Conference on Watershed Management Karaj-Iran (In Persian)
- Schulz E, Speekenbrink M, and Krause A (2018) A tutorial on Gaussian process regression: Modelling, exploring, and exploiting functions. *Journal of Mathematical Psychology* 85:1–16
- Tikhamarine Y, Souag-Gamane D, Ahmed AN, Sammen SS, Kisi O, Huang YF, and El-Shafie A (2020) Rainfall–runoff modelling using improved machine learning methods. *Journal of Hydrology* 589:125133
- Van Thieu N, Deb Barma S, Van Lam T, Kisi O, and Mahesha A (2023) Groundwater level modeling using augmented artificial ecosystem optimization. *Journal of Hydrology* 617:129034
- Van Tuan P, Zhou Y, Stigter T, Van Tuc D, Hai DH, and Vuong BT (2023) Design of preliminary groundwater monitoring networks for the coastal Tra Vinh province in Mekong Delta, Vietnam. *Journal of Hydrology: Regional Studies* 47:101425
- Williams CK, and Rasmussen CE (2006) *Gaussian processes for machine learning*. MIT press
- Wu Q, and Wu Y (2020) An efficient K-nearest neighbor search algorithm based on spatial indexing. *IEEE Access* 8:158203–158213
- Zhou Y (2020) Real-time probabilistic forecasting of river water quality under data missing situation. *Journal of Hydrology* 589:125164
- Zhu J, and Zeng Y (2020) Random forest-based prediction and analysis of cancer immunotherapy outcome. *IEEE Access* 8:148830–148837